

YHTEISKUNTATIETEELLINEN TIETOARKISTO

Tutkimusetiikka tutkijan työssä

http://www.fsd.uta.fi/laki_ja_etiikka/etiikkaresurssit.html

Etiikkaa kouluttajille 10.4.2006 TENK

Arja Kuula
arkistonhoitaja

Esityksen sisältö

- Tutkimusetiikka –kirjan esittely
 - Arja Kuula (2006): Tutkimusetiikka – aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Vastapaino, Tampere.
- Tutkimusetiikka tutkijan työssä -kurssin opetukset
 - 31.1.-24.2.2006, Tampere Graduate Centre for Social Sciences –kurssi. Kurssin vastuuhenkilöt: YTT Arja Kuula, Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto (FSD) ja
Dos. Pirjo Nikander, sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos, Tampereen yliopisto

Kirjan tausta

- arkiston perustyö: aineistojen käsittely, prosessointi ja kuvailu
- neuvottelut tutkijoiden kanssa vanhojen aineistojen arkistointimahdollisuuksista
- tietopalvelu (tekijänoikeudet, tietosuoja, tutkimusetiikka)

Ristiriitaiset vaateet

- perustuslain 16.3 §: tieteen vapaus
- perustuslain 10 §: "jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu"
- tieteellisten seurojen tutkimuseettiset normit: tutkimusaineistojen tulee olla tiedeyhteisön tarkistettavissa & tutkijoiden on huolehdittava kerättyjen tietojen luottamuksellisuudesta

Kirjan lähtökohta sovittaa yhteen

- tutkimuseettiset periaatteet suhteessa tutkittaviin (oppiaineiden eettiset säännöt ja tutkijan antamat sitoumukset)
- lainsäädännön asettamat reunaehdot tutkimukselle (erityisesti henkilötietolaki ja tekijänoikeuslaki)
- tieteen avoimuuden, testattavuuden ja koeteltavuuden periaate (tieteen eetos)

Kirjan sisältö

1. Etiikka ja tieteen arvot
2. Tutkittavien kohtelua määrittävät normit
3. Aineistonhankinnan juridiikka
 - tekijänoikeuslaki
 - henkilötietolaki
 - lähtökohtana ihmisten oikeus päättää itseään koskevien tietojen käsittelystä sekä oikeus järjestää yksityiselämänsä ilman perusteetonta ulkopuolisten puuttumista
 - sovelletaan, kun tutkimusaineisto sisältää henkilötietoja (*Henkilötieto*: luonnollista henkilöä taikka hänen ominaisuuksiaan tai elinolosuhteitaan kuvaava merkintä/merkinnät, jotka voidaan tunnistaa häntä tai hänen perhettään tai hänen kanssaan yhteisessä taloudessa eläviä koskeviksi)
4. Tutkittavien informointi
 - informoinnin suunnittelu
 - kirjallinen vai suullinen informointi
 - esimerkkejä

Henkilötietolain velvoitteet

- käyttötarkoitussidonnaisuus
- huolellisuusvelvoite (hyvä tietojenkäsittelytapa)
- henkilötietojen käsittelyn tulee olla huolellisesti suunniteltua ja perusteltua
 - tieteellinen tutkimussuunnitelma
 - tunnistetietojen suojaamisen ja/tai muuttamisen/poistamisen suunnitelma

Kirjan sisältö

5. Aineiston hankinnan erityiskysymyksiä

- aineistojen arkaluonteisuus
- aineiston keruun prosessiluonteisuus
- erityisryhmät, portinvartijat, huijaus, tutkijan peiteroolissa

6. Internet aineiston hankinnassa

- näkökulma tietosuojassa ja tutkimusetiikassa
- internettutkimuksen eettiset kysymykset

7. Tunnistettavuus, anonymisointi ja aineistojen arkistointi

Tutkimusetiikka –kirja opetuksessa

- perusasiat tutkimuksen juridisista ja tutkimuseettisistä lähtökohdista, kun kerätään tietoja ihmisiltä/ihmisistä
- voidaan opiskella myös itse
- tutkimusetiikkaa ei kuitenkaan voi oppia vain kirjoista

Tutkimusetiikka tutkijan työssä -kurssi

- osallistujina tohtoriopiskelijoita (sosiaalitieteet, terveystieteet, psykologia, kasvatustieteet)
- lähtökohtana
 - aktiivinen keskustelu
 - kurssin annin kytkeminen välittömästi kunkin väitöskirjatyöhön
 - sisällön tuottajina vetäjät, vierailevat luennoitsijat ja kurssin osallistujat itse

Aineiston hankinta kurssin aiheena:

- kentälle pääsy, portinvartijat, tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuus ja motivaatio, tutkimusluvut (keneltä?)
- oma (kaksois)rooli tutkijana ja suhde tutkittaviin (toiseus, läheisyys vs. etäisyys, sisäpuolisuus vs. ulkopuolisuus, aktiivisuus vs. passiivisuus osallistumisessa)
- vuorovaikutus kentällä/haastatteluissa
- lojaalius, omat tunteet & kiintymykset ja niiden käsittely
- tutkimus "hyötysuhteena"

Palaute kurssilaisilta

- tuki omaa tutkimustyötä
- kurssi oli liian lyhyt (24 tuntia)
- toivottiin vielä enemmän tilaa keskustelulle
- vetäjien näkökulmasta: olennaista luoda heti alusta saakka keskusteleva ja luottamuksellinen ilmapiiri
- ei niinkään koeta tarvetta tieteen sisäisten pelisääntöjen opiskelulle, keskipisteessä suhde tutkimuskenttään ja tutkittaviin